

הקדמה

צהריים טובים. בוקר טוב לחסן שמצטרף אלינו מניו יורק, ואנחנו אסירי תודה על השעה המוקדמת ומתנצלים על השעה המוקדמת של ההשכמה שעשינו לך. אנחנו במפגש היומי שלנו של עיניים על עזה ואנחנו מניחים שכמונו גם הנוכחים כאן זקוקים לקצת מילים של עידוד ונחמה וחשבנו שאין מתאים יותר מלעשות את זה מאשר חסן ג'בארין שהוא מייסד עדאלה ומנכ"ל עדאלה [המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל], ואיש רב פעלים וזכויות שעל שמו חתומים הרבה פסקי דין מהפכניים שבג"ץ הפיק. אבל חוץ מזה גם איש [שהוא] פצצת אופטימיות ואנרגיה שקשה להישאר אדישים אליה. אז בבקשה, אני נותן לחסן את הבמה, שמונה דקות בבקשה, ואחר כך נפתח את הדיון לשאלות. בבקשה.

הרצאה

שלום לכולם. בוקר טוב בניו יורק וצהריים טובים לחיפה. אני אתייחס לשביעי באוקטובר ולמלחמה והאם היא, ואיך היא יכולה להשפיע על היחסים יהודים וערבים במדינת ישראל. במבט ראשון אפשר לבוא ולומר היא תשפיע לרעה. אנחנו רואים שהמדינה [צועדת] בכיוון גזעני מאוד. אנחנו גם יכולים לבוא ולומר שהפלסטינים לא ישכחו שהם עוברים, שהם עברו השמדה. מעולם לא היה בזיכרון הקולקטיבי שלהם אירוע כזה. ולכן, אם הם לא ישכחו והיהודים [צועדים] בכיוון גזעני יותר ימני, אז היחסים ילכו לכיוון הרע, ואין עתיד משותף במדינת ישראל ליחסים האלה, והמלחמה תמשיך באמצעים אחרים בין שני הצדדים. אני רוצה להציג גרסה אחרת וניתוח אחר. ברור שאנחנו באמצע המלחמה, או ברור שאנחנו ברגע מכונן. המלחמה הזו לא סתם מבצע צבאי אלא אירוע מכונן גדול שהוא דומה ל-48 ול-67. כלומר, אם אנחנו רוצים לקרוא את הסכסוך תוך כדי מלחמות, אז אנחנו יכולים לשאול שאלה גדולה ולעשות קורס יפה על הסכסוך הזה: מה עשו שלוש המלחמות 48, 67 והשביעי לאוקטובר. ואז אנחנו מקבלים את התמונה השלמה, כי רק שלושת האירועים האלה הם מכוננים.

אגב, יש אצל דרידה ניתוח מדוע יש אירועים שאי אפשר לכוונת אותם חוץ מהתאריך, כמו ה-9 בספטמבר. הסיבה היא בגלל שאנחנו לא יכולים להמשיג אותם, אי אפשר! וכנראה ש-48, 67 והשביעי באוקטובר נופלים בקטגוריה הזו, שאי אפשר לתאר אותם במילים. לכן אצל היהודים הישראלים השביעי באוקטובר מבחינתם, ותיארו את זה נכונה, לא היה להם בזיכרון הקולקטיבי אירוע כזה חוץ מהשואה. כלומר, לאחר השואה זה האירוע שנחרט בזיכרון. זה האירוע המחריד ביותר. לא מלחמת 48, לא מלחמת ההתשה, לא 67, לא 73, לא 82, לא המבצעים הצבאיים, לא הפיגועים הקטלניים שהיו, אלא השביעי באוקטובר. מבחינת הפלסטינים גם זה דומה. הפלסטינים חשבו שהנכבה היא האירוע הקטלני ביותר שחוות אותו מאז שיש להם זיכרון קולקטיבי בארץ זו. והמונח "נכבה" משמעותו הוא הטרגדיה של הזמנים. כלומר, שאי אפשר להתחרות איתו. והנה הפלסטינים אומרים דבר אפילו יותר רדיקלי ממה שאומרים היהודים. הם אומרים: מה שאנחנו חווים עכשיו הוא גרוע יותר מהנכבה. האירוע הזה הוא לא האירוע השני של הנכבה, וגם לא המשך של הנכבה. זה אירוע גרוע יותר. ואכן, גם בזיכרון שחוזר לפלסטינים אפילו לפני הצלבנים, הם לא חוו אירוע השמדה כזה.

מה שתי התפיסות האלה יכולות לגרום? אמרתי בהתחלה שיש את הדבר הטריטוריאלי שלו כולם מצפים: ניכור בין שני הצדדים והמשך המלחמה באמצעים אחרים. אני חושב אחרת. אני חושב שאם אנחנו מבחינים בין השביעי לאוקטובר ל-48, או 67, אז ב-48 היה ניצחון, אירוע חגיגי, יום העצמאות, האירוע החגיגי ביותר בהיסטוריה של הציונות. במקביל, זו הטרגדיה הגדולה שחוות אותה הפלסטינים. 67 היה הניצחון הצבאי הבולט שאין דוגמתו במאה העשרים, מול התבוסה הגדולה שאין דוגמתה במאה העשרים, תבוסת כל מדינות ערב. את השביעי לאוקטובר אי אפשר להמשיג בניצחון והפסד. אי אפשר להמשיג אותו כאירוע חגיגי ונכבה. הוא שונה לגמרי משניהם. וגם אי אפשר להגיד שצד אחד מרגיש ניצחון, שידו על העליונה, ושטוב שקרה השביעי לאוקטובר כמו שטוב שקרה 48 – הקמנו מדינה – טוב שקרה מלחמת ששת הימים כי היה לנו צורך. אף אחד: הישראלים לא אומרים את זה, והפלסטינים ברור שלא אומרים את זה. למרות שהפלסטינים כאירוע – אם נכנה אותו אירוע של תנועת התנגדות, גם אם הוא טרור, גם אם הוא אירוע טרוריסטי, הוא בסופו של דבר אירוע של תנועת התנגדות – הם לא רואים את זה כניצחון, וגם לא רוצים את זה כניצחון של תנועת התנגדות. אבל גם לא רואים את עצמם במצב של תבוסה. וגם הישראלים לא רואים את עצמם במצב של תבוסה.

אנחנו רגילים במלחמות או לניצחון או לתבוסה. אנחנו כאן במשהו אחר לגמרי. אנחנו במצב שבו שני הצדדים מרגישים, כפי שהם מתארים את האירועים האלה כאירועים קשים, שאף אחד מהם – על זה אנחנו יכולים להסכים – אף אחד מהם לא רוצה לחוות את החוויה הזו כחוויה חוזרת. הם לא רוצים שיחזור של החוויה הזו, הם רוצים להימנע [מכך], והם מסיקים מסקנה. הצד הישראלי מסיק מסקנה שיש אצל הצד האחר, הפלסטיני, כלים ואפשרות לעשות לנו אירועים מאד מאד קשים, מאד קשים. העם הזה שהוא unarmed, בלתי חמוש, יכול לפגוע בנו פגיעה קטלנית. הפלסטינים, גם יודעים היום

שהישראלים יכולים, מדינת ישראל יכולה אפילו להשמיד אותם. אבל שני הצדדים יודעים שלמרות שהיה ניסיון מאד קשה נגדם, לכל צד המסקנה הגדולה: כל צד יש לו את האפשרות להכאיב קשות לצד השני, אך הוא לא יכול להשמיד אותו טוטלית. הפלסטינים עדיין חיים והישראלים עדיין חיים.

אז מה השאלה שיכולה לנבוע מהשביעי לאוקטובר? 48 העלתה שאלה אצל היהודים: הקמת מדינה יהודית. והם הלכו עם הכיוון של מדינה יהודית כתוצאה מהניצחון, מדינה יהודית ללא זכות שיבה, מדינה יהודית עם עליונות יהודית בזכויות קיבוציות: "אנחנו ניתן לערבים חלק מהזכויות". אצל הערבים, אצל הפלסטינים, 48 העלתה סוגיית זכות השיבה: "אנחנו צריכים, אנחנו רוצים לשוב". כל אחד יש לו את השאלה [שלו]. ב-67 עלתה סוגיית ההתנחלויות בארץ ישראל מול שתי מדינות. מה [מעלה] השביעי לאוקטובר? אני חושב שהשאלה הדומיננטית והיחידה שאני יכול לדמיין לעצמי היא כעת לא איך לנצח אחד את השני, לא איך להמשיך להרוג האחד את השני, אלא איך לחיות ביחד. זו השאלה הרלוונטית מבחינה רציונלית שאני יכול להגיע אליה, ואני רואה איתותים לכך. אני רואה שהכיוון למשל אצל האזרחים הערבים הוא יותר "איך אנחנו והיהודים יכולים לחזק את השותפות". אני רואה אצל היהודים למרות הגזענות, למרות הבן גביר, למרות סמוטריץ', למרות החקיקה הגזענית שנחקקה מאז השביעי לאוקטובר, אני רואה גל חזק אצל היהודים שהוא בעד שותפות. והרבה מהאירועים שאני ראיתי, אולמות שהתמלאו ביהודים וערבים, כי הדבר הזה נתן להם תקווה. ואגב, זהו גם הדבר היחיד שנותן תקווה לשני הצדדים. אחרי הטראומות האלה שהם עברו, או הטראומה הזו היחידה, לא היחידה! הטראומה של השביעי באוקטובר שעברו. אם הם זקוקים לתקווה אז הדבר הזה, השאלה הזו יכולה לתת תקווה.